

Sygn. akt I ACa 972/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 kwietnia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Poznaniu, I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący:	SSA Andrzej Daczyński (spr.)
Sędziowie:	SA Jan Futro SA Małgorzata Gulczyńska
Protokolant:	starszy sekretarz sądowy Sylwia Woźniak

po rozpoznaniu w dniu 25 kwietnia 2013 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa **M. D. (1), L. D., A. D. (1) i M. D. (2)**

przeciwko **Gminie M.**

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Poznaniu

z dnia 4 marca 2011 r., sygn. akt I C 2444/09

I. zmienia zaskarżony wyrok:

a) w punkcie 1 w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz:

- powódki M. D. (1) kwotę 51.250 zł (pięćdziesiąt jeden tysięcy dwieście pięćdziesiąt złotych) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 1.250 zł od 28 maja 2008 roku do dnia zapłaty i od kwoty 50.034,36 zł od dnia 9 lipca 2009 roku do dnia zapłaty;

- powódki L. D. 10.256,87 zł (dziesięć tysięcy dwieście pięćdziesiąt sześć złotych 87 groszy) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 250 zł od 28 maja 2008 roku do dnia zapłaty i od kwoty 10.006,87 zł od dnia 9 lipca 2009 roku do dnia zapłaty;

- powoda A. (...) 10.256,87 zł (dziesięć tysięcy dwieście pięćdziesiąt sześć złotych 87 groszy) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 250 zł od 28 maja 2008 roku do dnia zapłaty i od kwoty 10.006,87 zł od dnia 9 lipca 2009 roku do dnia zapłaty;

- powoda M. D. (2) 10.256,87 zł (dziesięć tysięcy dwieście pięćdziesiąt sześć złotych 87 groszy) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od kwoty 250 zł od 28 maja 2008 roku do dnia zapłaty i od kwoty 10.006,87 zł od dnia 9 lipca 2009 roku do dnia zapłaty;

b) w punkcie 3 w ten sposób, że zasądza od pozwanej na rzecz powodów solidarnie 7.720 zł tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. oddała apelację pozwanej;

III. zasądza od pozwanej na rzecz powodów solidarnie 11.303 zł tytułem zwrotu kosztów procesu za postępowanie apelacyjne i kasacyjne.

/-/ J. Futro /-/ A. Daczyński /-/ M. Gulczyńska

Sygn. akt I ACa 972/11

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 4 marca 2011 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu zasądził od pozwanej Gminy M. na rzecz poprzednika prawnego powodów S. D. 82.055 zł z ustawowymi odsetki od kwoty 2.000 zł od dnia 28 maja 2008 r. i od kwoty 80.055 zł od dnia 9 lipca 2009 r. tytułem wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z działki oznaczonej nr (...) położonej w miejscowości P., powództwo zaś co do odsetek za okresy wcześniejsze oddalił i orzekł o kosztach procesu.

Z ustaleń tego Sądu wynikało, że w dniu 27 września 1998 r. poprzednik prawny wszczynającego sprawę i jednocześnie jego wujek K. D. wystąpił z wnioskiem do Burmistrza pozwanej gminy o określenie warunków wstępnego podziału jego działki nr (...), a następnie przedłożył wstępny projekt podziału. W wydanym w dniu 22 lutego 1999 r. postanowieniu Burmistrz Gminy M. zaopiniował ten projekt wskazując m.in. na potrzebę uwzględnienia szerokości drogi (ul. (...)) do 10 m w liniach rozgraniczeniowych. W dniu 21 stycznia 1999 r. wydał on z kolei decyzję o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu dla nieruchomości, a w dniu 19 lipca 1999 r. decyzję zatwierdzającą projekt podziału nieruchomości. W wyniku podziału powstały działki budowlane nr (...), które były sukcesywnie sprzedawane przez K. D. oraz działka nr (...), która została wydzielona na poszerzenie istniejącej drogi – ul. (...), która z uwagi na niespełnianie wymogów technicznych nie miała statusu drogi publicznej.

Nieruchomość stanowiąca działkę nr (...) od momentu jej wydzielenia była przez cały czas wykorzystywana na drogę. Dostęp do niej miał nieograniczony krąg użytkowników. Pomiedzy tą działką, a ul. (...), nie było nigdy widocznej granicy, stanowiła ona z tą ulicą jedną całość. Na ul. (...), jak i przylegającej do niej działce nr (...), nie były przeprowadzone żadne poważniejsze inwestycje, w szczególności droga nie została utwardzona.

W latach 1999 - 2008 osoby, które stały się właścicielami działek budowlanych wydzielonych w wyniku podziału nieruchomości, ubiegały się o wydanie decyzji o warunkach ich zabudowy. Gmina wydając decyzje przyjmowała, że nowo wydzielone działki mają dostęp do drogi (ul. (...)) i nie wymagała uzyskania przez osoby ubiegające się o decyzję zgody K. D., a następnie jego następcy prawnego S. D., na przejazd przez działkę (...). Dopiero w 2007 r., kiedy S. D. zwrócił się do Burmistrza Gminy o wyjaśnienie stanu prawnego nieruchomości, w szczególności możliwości wykupienia działki przez Gminę, zaczęto wymagać od osób ubiegających się o wydanie decyzji o warunkach zabudowy uzyskania zgody właściciela na korzystanie z działki nr (...). W dniu 23 kwietnia 2007 r. Burmistrz pozwanej wskazał wszczynającemu sprawę, że dla terenu obejmującego zasięgiem ul. (...) opracowywany jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, który nada jej status drogi publicznej i dopiero po zatwierdzeniu tego planu przez Radę Miejską w M., na wniosek właściciela Gmina będzie mogła przystąpić do wykupu działki nr (...).

Wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z części gruntu działki nr (...) na cele drogi publicznej za okres od 1 sierpnia 1999 r. do 31 grudnia 2007 r. winno wynieść 82.055 zł.

Sąd I instancji na podstawie zebranego materiału dowodowego doszedł do przekonania, że pozwanej można od momentu uprawomocnienia się decyzji o podziale nieruchomości należącej do poprzednika prawnego wszczynającego postępowanie K. D. przypisać przymiot samoistnego posiadacza działki nr (...). Zdaniem Sądu I instancji najistotniejsze było, że działka została wydzielona na poszerzenie drogi (ul. (...)) stanowiącej własność gminy w celu osiągnięcia wymogów przewidzianych przepisami, od których zależało, czy będzie ona miała status drogi publicznej. Ważne było również, że w chwili wydania orzeczenia zatwierdzającego projekt podziału nieruchomości ówczesne obowiązujące przepisy nie przewidywały możliwości przeniesienia z mocy prawa na własność gminy gruntów wydzielonych na poszerzenie ulic. Zmiany nastąpiły dopiero w 2004 r., po nowelizacji art. 98 ustawy o gospodarce nieruchomościami. Zgodnie z treścią tego przepisu działki wydzielone pod drogi publiczne: m.in. gminne – z nieruchomości, której podział został dokonany na wniosek właściciela, przechodzą z mocy prawa na własność gminy z dniem, w którym decyzja stwierdzająca podział stała się ostateczna albo orzeczenie o podziale prawomocne, a przepis ten stosuje się odpowiednio przy wydzieleniu działek gruntu pod poszerzenie istniejących dróg publicznych. Przepis ten, zdaniem Sądu Okręgowego, należy odczytywać w tym znaczeniu, że chodzi o działki, które w przyszłości mają być przeznaczone pod drogi publiczne lub ich poszerzenie, co w analizowanym stanie faktycznym ma znaczenie, bowiem w planach zagospodarowania przestrzennego dopiero rozważano koncepcję nadania ul. (...) statusu drogi publicznej, z zastrzeżeniem, że działka nr (...) będzie przeznaczona na jej poszerzenie.

O uznaniu pozwanej za samoistnego posiadacza spornej działki świadczy, że wraz z ul. (...) była ona wykorzystywana przez nieograniczoną liczbę osób jako droga, a także podejmowane przez Gminę w stosunku do tej działki w okresie od 1999 r. do 2007 r. działania polegające na wydawaniu kolejnym nabywcom działek wydzielonych z działki nr (...) decyzji o warunkach zabudowy przy przyjęciu, że działki te przylegają do ul. (...) i nie wymaganiu przedstawienia przez tych nabywców zezwolenia na przejazd przez tę działkę od jej tytularnych właścicieli. Sąd podkreślił, że pozwana traktowała sporną działkę jak znajdującą się w jej zarządzie aż do momentu, gdy poprzednik prawny powodów zaczął interesować się możliwościami wykupienia jej przez Gminę. Powyższe świadczy, zdaniem Sądu I instancji, o tym, że z momentem wydzielenia działki został przesądzony cel na jaki winna ona zostać przeznaczona (poszerzenie ul. (...)) i faktycznie była ona wykorzystywana na drogę przez gminę i przez cały czas pozostawała w jej zarządzie. To, że do chwili obecnej nie została ona w pełni zagospodarowana, a w szczególności utwardzona powyższej oceny nie zmienia. Niewątpliwie miało to bowiem tylko związek z brakiem pieniędzy w gminie na tego rodzaju inwestycje.

Skoro zaś pozwana korzystając z działki miała świadomość, że formalnie nie jest jej właścicielem, była posiadaczem w złej wierze, co uzasadnia zasądzenie od niej na rzecz strony powodowej odszkodowania za bezumowne korzystanie na podstawie art. 224-225 k.c. Jego wysokość Sąd ustalił na kwotę 82.055 zł, opierając się na przekonującej opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego. O odsetkach Sąd I instancji orzekł na podstawie art. 455 i 481 § 1 k.c. wskazując, że z uwagi na to, że strona powodowa nie wykazała, aby przed wniesieniem pozwu domagała się od pozwanego zapłaty należności, należało je zasądzić: od pierwotnie dochodzonej kwoty 2.000 zł od dnia następnego po doręczeniu odpisu pozwu, a od pozostałej kwoty od dnia następnego po rozszerzeniu powództwa na rozprawie. W pozostałym zakresie żądanie co do odsetek oddalono.

W apelacji od powyższego wyroku pozwana domagała się jego zmiany w zaskarżonej części, w zakresie zasądzającym od niej na rzecz strony powodowej 82.055 zł z odsetkami i kosztami procesu (punkty 1, 3 i 4 wyroku) i oddalenia powództwa w całości oraz zasądzenia od przeciwnika zwrotu kosztów procesu za obie instancje. Skarżąca zarzuciła naruszenie przepisów art. 233 i 231 k.p.c. przez wadliwą ocenę przeprowadzonych dowodów i wyciągnięcie z nich błędnych wniosków co do posiadania przez nią spornej działki gruntu, naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez nieustosunkowanie się w uzasadnieniu wyroku do podniesionego przez nią zarzutu przedawnienia roszczenia oraz pogwałcenie przepisów art. 224 i 225 k.c. w związku z art. 336 k.c. i art. 117 § 2 k.c. w związku z art. 229 k.c.

Poprzednik prawny powodów wnosił o oddalenie apelacji pozwanej oraz zasądzenie od niej zwrotu kosztów procesu za instancję odwoławczą.

Wyrokiem z dnia 14 lipca 2011 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu zmienił zaskarżony wyrok i powództwo oddalił oraz orzekł o kosztach postępowania w obu instancjach. W motywach swego orzeczenia przyznał rację skarżącej Gminie,

że ocena przez Sąd Okręgowy znaczenia wskazywanych przez stronę powodową aktów władania nieruchomością dla celów przypisania pozwanej przymiotu posiadacza samoistnego w znaczeniu określonym w art. 336 k.c. nie była przekonywująca. Sąd ten szczególnie zaakcentował, że nie doszło do przejścia z mocy prawa na własność pozwanej Gminy spornej działki poszerzającej ul. (...) za odszkodowaniem na podstawie art. 98 ust. 1 zd. 3 ustawy o gospodarce nieruchomościami i działka ta pozostawała własnością poprzednika prawnego powodów. Nie sposób nadto wyprowadzać wniosku o objęciu nieruchomości przez pozwaną we władanie z faktu wydania przez jej burmistrza 19 lipca 1999 r. decyzji o zatwierdzeniu projektu podziału nieruchomości wydzielającego działkę (...) z przeznaczeniem jej na poszerzenie ul. (...), skoro z decyzją tą nie wiązało się objęcie tej działki we władanie gminy. Decyzja taka co najwyżej mogłaby być potraktowana jako jeden z elementów działań zmierzających do przejścia posiadania nieruchomości, sama bowiem nie zapewniła władztwa nad rzeczą. Władztwo to natomiast sprawował bez ograniczeń poprzednik prawny powodów K. D., który pisemnie 26 czerwca 2002 r. właścicielsko zezwolił (...) S.A. na zajęcie nieruchomości obejmującej działkę (...) i ułożenie na niej kabla telefonicznego doziemnego. Zdaniem Sadu Apelacyjnego nie przekonywało też stanowisko Sądu I instancji z oceną, że w latach 1999 – 2007 burmistrz pozwanej traktował działkę nr (...) za należącą do gminy, skoro przy wydawaniu kolejnych decyzji o warunkach zabudowy poszczególnych działek wydzielonych w wyniku podziału nieruchomości przez K. D. „określając linie rozgraniczające przebieg inwestycji od wschodniej strony wskazywał, że granice działek stanowi ul. (...)”. Nie było przecież przeszkód, aby ul. (...), jako nieutwardzoną drogę wewnętrzną, zapewniającą właścicielom działek dostęp do drogi publicznej, tworzyły dwie przylegające do siebie nieruchomości, jedna należąca do gminy, druga do osoby fizycznej, bez wzajemnego naruszania władztwa właścicieli. Sąd II instancji podkreślił wreszcie, że zarówno magistrala wodociągowo-kanalizacyjna, jak i oświetlenie ulicy, których inwestorem była pozwana, a które wchodziły w skład zasilających je przedsiębiorstw, przebiegają przez należący do niej pas drogi i jakkolwiek przyłącza do poszczególnych nieruchomości, wydzielonych z podziału przebiegają przez pas gruntu ul. (...) należący obecnie do powodów, to także nie zostało wykazane w sporze, by tym sposobem poprzednik prawny powodów utracił władztwo nad nieruchomością z powodu objęcia jej w posiadanie przez gminę. W konsekwencji, skoro wszczynający sprawę nie utracił władztwa na tą działkę, pozwana nie jest jej posiadaczem i z tej przyczyny nie jest obowiązana do zapłaty z tytułu bezumownego korzystania.

Wyrok ten skargą kasacyjną zaskarżył poprzednik prawny powodów zarzucając mu naruszenie prawa materialnego, tj. art. 224 § 2 i art. 225 w zw. z art. 336 k.c. poprzez niewłaściwe zastosowanie i wnosząc o uchylenie go i orzeczenie co do istoty sprawy.

W rezultacie wniesionej skargi Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 11 lipca 2012 r. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Postanowieniem z dnia 10 grudnia 2012 r. Sąd Najwyższy zawiesił postępowanie na podstawie art. 174 § 1 k.p.c. wobec śmierci dotychczasowego powoda i postanowieniem z tej samej daty podjął zawieszony postępowanie z udziałem czworga jego następców prawnych. Postanowieniem z dnia 12 grudnia 2012 r. Sąd Najwyższy uchylił wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2012 r. i zniósł postępowanie kasacyjne.

Następnie, po ponownym przyjęciu skargi kasacyjnej powodów do rozpoznania, wyrokiem z dnia 7 lutego 2013 r. Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając mu rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego. W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał, że konieczność wydzielenia w projekcie podziału nieruchomości działki pod poszerzenie drogi oznacza niewątpliwie ograniczenie własności, skoro właściciel nie może takiej działki przeznaczyć na inne cele. Wbrew ocenie Sądu Apelacyjnego, nie można uznać, że właściciel działki nr (...) zachował możliwość nieskrępowanego władania nią. Tolerowanie przez pozwaną faktycznego wykorzystywania tej działki przez nieograniczony krąg osób jako drogi oznaczało, że po jej stronie istniał zarówno corpus jak i animus rem sibi habendi, co skutkowało zaistnieniem stanu samoistnego posiadania w rozumieniu art. 336 k.c. Jeżeli zatem gmina nie podejmowała działań zmierzających do przekształcenia w drogę publiczną działki, co do której w wydanej przed dniem 24 września 2004 r. decyzji zatwierdzającej na wniosek ówczesnego jej właściciela projekt podziału zastrzeżono konieczność jej wydzielenia

na poszerzenie drogi, nie dążyła do wykupienia tej działki, ani nie poszukiwała żadnej formy rekompensaty dla właściciela, to dopuściła się zaniechania prowadzącego do naruszenia art. 1 Protokołu nr (...) do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Zgodnie z tym przepisem "Każda osoba fizyczna i prawna ma prawo do poszanowania swojego mienia. Nikt nie może być pozbawiony swojej własności, chyba że w interesie publicznym i na warunkach przewidzianych przez ustawę oraz zgodnie z ogólnymi zasadami prawa międzynarodowego" (por. wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 15 grudnia 2009 r., nr 2253/05, w sprawie Bugajny i inni przeciwko Polsce). Faktyczne użytkowanie drogi przez gminę w takiej sytuacji oznaczało wystąpienie stanu samoistnego posiadania tej działki bez tytułu prawnego, z konsekwencjami określonymi w art. 224 i 225 k.c.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja pozwanej jest niezasadna.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia faktyczne dokonane przez Sąd I instancji w niniejszej sprawie, jako iż są one prawidłowe i znajdują pełne odzwierciedlenie w materiale dowodowym zebranym w sprawie. W szczególności lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku prowadzi do wniosku, że Sąd I instancji wbrew stanowisku zaprezentowanemu w apelacji ustalenia w przedmiocie posiadania działki oznaczonej nr (...) położonej w miejscowości P. przez pozwaną Gminę M. prawidłowo umotywował, jednocześnie nie można przyznać racji powódce, że ocena zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nosiła znamiona dowolności. Nietrafiony jest zatem zarzut naruszenia przepisu art. 233 i 231 k.p.c. Z ustaleń Sądu Okręgowego, jak również z wyżej cytowanego poglądu Sądu Najwyższego, którym Sąd Apelacyjny jest związany, niezbieżnie wynika, że pozwana Gmina była i jest w rozumieniu przepisu art. 336 k.c. za okres dochodzony pozwem samoistnym posiadaczem spornej działki, która wykorzystywana jest na drogę i że należy się wobec tego za korzystanie z tej działki na podstawie art. 225 w zw. z art. 224 § 2 k.c. wynagrodzenie. Jego wysokość z uwagi na brak umowy zawartej między stronami ustalona w drodze opinii biegłego z dziedziny wyceny nieruchomości nie była przez pozwaną Gminę kwestionowana.

Na uwzględnienie nie zasługiwały też zarzuty apelacji związane z rzekomym przedawnieniem roszczenia dochodzonego pozwem, a to z uwagi na fakt, że w analizowanym stanie faktycznym brak jest podstaw do uznania, że sporna działka została stronie powodowej faktycznie zwrócona, skoro jak zauważył Sąd Najwyższy niewątpliwie strona powodowa doznaje ograniczeń w wykonywaniu swojego prawa własności jak długo nie może opisaną wyżej działkę przeznaczyć na inne cele aniżeli pod poszerzenie drogi.

Zaskarżony wyrok należy uznać zatem za trafny a z uwagi na fakt, że w miejsce dotychczasowego powoda wstąpili jego następcy prawni już z ich udziałem Sąd Apelacyjny dokonał zmiany zaskarżonego wyroku mając na uwadze podzielną dochodzonego świadczenia wchodzącego w skład sprawy. Sąd Apelacyjny miał przy tym na względzie treść postanowienia Sądu Rejonowego w Śremie z dnia 11 czerwca 2012 r. sygn. akt I Ns 230/12 stwierdzającego, że spadek po S. D. na podstawie ustawy z dobrodziejstwem inwentarza nabyli: żona M. D. (1) i dzieci: L., A. i M. D. (2) po 1/4 części każdy z nich a także, że przez wzgląd na treść przepisu art. 32 § 2 pkt 2 k.r.o. obowiązującego do dnia 20 stycznia 2005 r. i przepisu art. 31 § 2 pkt 2 k.r.o. dochody z majątku osobistego (wcześniej odrębnego) wszechwytającego sprawę, jako osoby pozostającej w związku małżeńskim weszły w skład majątku wspólnego, wobec czego zgodnie z art. 43 § 1 k.r.o. wierzytelności dochodzone pozwem tylko w 1/2 części weszły do spadku po zmarłym S. D.. Z tych względów należało uznać, że żonie zmarłego M. D. (3) przysługuje prawo dochodzenia 1/2 części roszczenia z tytułu jej udziału w majątku wspólnym i 1/4 części objętej spadkiem z tytułu dziedziczenia – łącznie zatem na jej rzecz należało zasądzić kwotę 51.250 zł, natomiast na rzecz każdego z dzieci zmarłego należało zasądzić po 10.256,87 zł jako udział w wysokości 1/4 kwoty objętej spadkiem. Koszty w wysokości prawidłowo określonej przez Sąd Okręgowy należało natomiast zasądzić od pozwanej na rzecz na rzecz powodów solidarnie.

O kosztach procesu za postępowanie apelacyjne i kasacyjne orzeczono stosownie do treści art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Na kwotę kosztów procesu wynikającą z punktu III wyroku tj. na kwotę 11.303 zł składają się: kwota 5.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu apelacyjnym z zastosowaniem dwukrotnej stawki minimalnej, co uzasadnione jest znacznym nakładem pracy pełnomocnika strony powodowej zgodnie § 6 pkt

6 w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 i w zw. z § 2 ust. 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. nr 163 poz. 1348), kwota 4.103 zł tytułem zwrotu opłaty od skargi kasacyjnej i kwota 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym obejmującego sporządzenie i wniesienie przez pełnomocnika skargi kasacyjnej bez jego udziału na rozprawie zgodnie z § 6 pkt 6 w zw. z § 13 ust. 4 pkt 2 ww. rozporządzenia.

/-/A. Daczyński /-/J. Futro /-/M. Gulczyńska